

Διαδικασίες μετάβασης στη ευρωπαϊκή γεωργία: Η πορεία της γεωργίας μιας περιοχής προς την βιωσιμότητα

Το Πρόγραμμα FarmPath

Το FarmPath είναι ένα τριετές πρόγραμμα έρευνας συνεργασίας που χρηματοδοτείται μέσω της 7ης Οδηγίας Πλαισίου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το FarmPath θα διαρκέσει από το Μάρτιο του 2011 έως το Φεβρουάριο του 2014. Ο γενικός στόχος του FarmPath είναι να εντοπίσει και να εκτιμήσει εναλλακτικές διαδικασίες μετάβασης ενός αριθμού περιοχών της Ευρώπης προς την βιωσιμότητα της γεωργίας. Σκοπό έχει επίσης έχει να εκτιμήσει τις ανάγκες για κοινωνικές και τεχνολογικές καινοτομίες έτσι ώστε να ξεκινήσει και να επιτύχει η διαδικασία της μετάβασης.

Γιατί μελετάμε την «βιωσιμότητα της γεωργίας σε μια περιοχή»;

Κατά την τελευταία δεκαετία, η μετάβαση προς την βιωσιμότητα στη γεωργία είναι κεντρικό ζήτημα για κυβερνήσεις, ΜΚΟ αλλά και ερευνητικά ιδρύματα. Πολυάριθμες δημοσιεύσεις, συμπεριλαμβανομένης της Λευκής Βίβλου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Προσαρμογή στην Αλλαγή του Κλίματος (2009) αναγνωρίζουν το ρόλο της γεωργίας στην προσπάθεια για την βιωσιμότητα, προκειμένου να αντιμετωπίσει τις μελλοντικές προκλήσεις. Ωστόσο, παρά τη θέσπιση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης της γεωργίας ως βασικής αρχής της πολιτικής της ΕΕ, γίνεται ολοένα και πιο σαφές ότι χρειάζονται αλλαγές ώστε να διασφαλιστεί ότι η γεωργία στην ΕΕ θα μπορεί να ανταποκριθεί στις αυξανόμενες απαιτήσεις των ευρωπαίων πολιτών για την παραγωγή αγαθών και παροχή υπηρεσιών/ λειτουργιών δημοσίου χαρακτήρα (π.χ. ασφαλή και υψηλής ποιότητας τρόφιμα, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και παραγωγή ινών, διατήρηση του περιβάλλοντος, βιώσιμες αγροτικές κοινότητες, χώροι αναψυχής και πρασίνου). Παράλληλα, οι ευρωπαίοι γεωργοί αντιμετωπίζουν έντονες διακυμάνσεις στις τιμές των βασικών προϊόντων, μεταβολές στο καθεστώς των επιδοτήσεων, κίνδυνους ξήρασης ασθενειών και επιδημιών, ακραία καιρικά φαινόμενα αλλά και μία εμφανή έλλειψη νέων, ενδιαφερόμενων να ασχοληθούν με τη γεωργία.

Στο FarmPath, θεωρούμε ότι καμία μεμονωμένη εκμετάλλευση ή γεωργικό σύστημα δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στο σύνολο των απαιτήσεων των

καταναλωτών και της βιομηχανίας. Αντ' αυτού, προτείνουμε ότι ο στόχος της βιωσιμότητας στη γεωργία θα επιτευχθεί ευχερέστερα με την επιλογή ευέλικτων συνδυασμών διαφορετικών υποδειγμάτων γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Αυτά τα μοντέλα διαφοροποιούνται, ώστε να αντικατοπτρίζουν συγκεκριμένους συνδυασμούς ευκαιριών που είναι ενσωματωμένοι στις τοπικές περιβαλλοντικές συνθήκες, στην τοπική παράδοση και νοοτροπία, στη διάρθρωση και το δυναμικό της γεωργίας, στη δυνατότητες διαφοροποίησης και στις δομές διακυβέρνησης. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι προσεγγίσεις για την γεωργία που ενδιαφέρουν τους νέους – πιστεύουμε ότι αυτό είναι ένα βασικό στοιχείο της κοινωνικής και οικονομικής βιωσιμότητας των γεωργικών συστημάτων.

Τι εννοούμε με τον όρο «μετάβαση προς την βιωσιμότητα»;

Στο FarmPath, η βιωσιμότητα των γεωργικών συστημάτων ορίζεται ως μια συνεχής, διαρκώς προσαρμοζόμενη διαδικασία που δίνει τη δυνατότητα στα αγροτικά νοικοκυριά και στους συμμετέχοντες στην αλυσίδα παραγωγής – διακίνησης - κατανάλωσης να ανταποκρίνονται στις μεταβαλλόμενες ανάγκες και προτιμήσεις των καταναλωτών και πολιτών, μέσω ευέλικτων συνδυασμών μοντέλων γεωργικών εκμεταλλεύσεων αλλά και την παραγωγή δημόσιων αγαθών υπηρεσιών λειτουργιών σε τοπικό/ περιφερειακό επίπεδο. Την πορεία αυτή προς τον αυξημένο βαθμό βιωσιμότητας ονομάζουμε μετάβαση (Darnhofer et al., 2010). Στο FarmPath, η διαδικασία μετάβασης περιλαμβάνει σημαντικές αλλαγές στα λειτουργικά συστήματα (Kemp και Martens, 2007). Ενσωματώνει

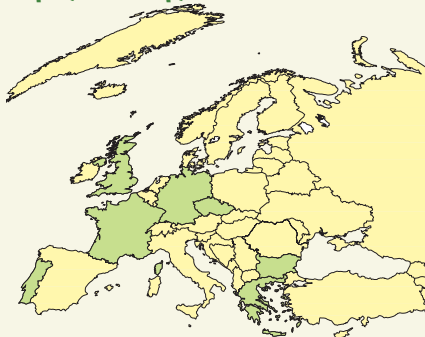
διάφορους τομείς ή υποτομείς, καθώς επίσης και ένα εύρος κοινωνικών παραγόντων σε διάφορα επίπεδα. Μέσα από την αλληλεξάρτηση και την από κοινού εξέλιξη αυτών, η κοινωνία ή ένα σημαντικό κοινωνικό υποσύνολο, αλλάζει ριζικά. Η μετάβαση είναι έτσι ποιοτικά διαφορετική από μία στοιχειώδη αλλαγή περιορισμένη σε εμβέλεια (π.χ., δεν επηρεάζει έναν ολόκληρο τομέα της οικονομίας), σε χρόνο (είναι πρόσκαιρη και δεν σταθεροποιείται) ή σε χώρο (λαμβάνει χώρα σε περιορισμένη έκταση). Η μετάβαση είναι το αποτέλεσμα μακροπρόθεσμων διαδικασιών, των θεμελιωδών αλλαγών που ενσωματώνουν κοινωνικές, οικολογικές, οικονομικές, πολιτιστικές, τεχνολογικές και θεσμικές διαδικασίες συν-εξέλιξης (Loorbach and Frantzeskaki, 2009). Για να πραγματοποιηθεί η μετάβαση πρέπει να ευθυγραμμιστούν διαφορετικές εξελίξεις σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, ανοίγοντας ένα δρόμο ανάπτυξης που βασίζεται σε νέες πρακτικές, τεχνολογίες, γνώσεις, θεσμούς κοινωνικής οργάνωσης και σε διαφορετικές αρχές και αξίες.

Ακριβώς λόγω του πολύπλοκου και πολυδιάστατου χαρακτήρα των επιλογών, η εκτίμηση των εναλλακτικών είναι αναπόφευκτα μια συμμετοχική διαδικασία (Scoones et al, 2007, Plummer, 2009). Πράγματι, το σύστημα που θα προκριθεί τελικά ως επιθυμητό και κατά συνέπεια ως στόχος της μετάβασης, θα πρέπει να περιλαμβάνει ποικίλες κλίμακες (χώρου και χρόνου), πολλαπλές δυναμικές και ενεργούς παράγοντες. Μόνο μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες είναι δυνατόν να εξεταστούν επαρκώς οι καθ' όλα νόμιμες πολλαπλές προσεγγίσεις καθώς και η εγγενής αβεβαιότητα των εναλλακτικών συστημάτων όπως και των εναλλακτικών διαδρομών προς τα συστήματα αυτά

Διαδικασίες μετάβασης στη ευρωπαϊκή γεωργία: Η πορεία της γεωργίας μιας περιοχής προς την βιωσιμότητα

(Darnhofer και Loibl, 2007). Ένα σημαντικό βήμα είναι συνεπώς να προσδιορίσει και να εκτιμήσει τις μελλοντικές διαδρομές μετάβασης, π.χ. προβλέποντας βιώσιμες μελλοντικές πορείες. Το αντιμετωπίζουμε αυτό χρησιμοποιώντας τη **δια-θεματική (transdisciplinary)** έρευνα, εμπλέκοντας δηλαδή άμεσα τους ενδιαφερόμενους εταίρους στη διαδικασία της έρευνας.

Χώρες Μελέτης του FarmPath

Βουλγαρία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο, Πορτογαλία, Τσεχία

Δραστηριότητες του FarmPath

Την έρευνα του FarmPath έχει ξεκινήσει μια διεπιστημονική ομάδα κοινωνιολόγων, γεωπόνων, γεωγράφων και οικονομολόγων, επιδιώκοντας άμεση συνεργασία με ενδιαφερόμενους εταίρους σε εθνικό και περιφερειακό / τοπικό επίπεδο από επτά χώρες της ΕΕ.

Στόχοι της έρευνας είναι:

- Ανάπτυξη ενός εννοιολογικού πλαισίου που θα συμπεριλαμβάνει βασικές θεωρητικές έννοιες για τη διαχείριση της μετάβασης αλλά και πρόσφατες επεξεργασίες στον τομέα των αγρο-διατροφικών καθεστώτων, της προσαρμοστικής ανθεκτικότητας και τη μετάβαση, όπως εδώ ορίζεται αλλά σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης.

- Διεξαγωγή εμπειρικής έρευνας σε επτά ευρωπαϊκές χώρες όπου θα μελετηθούν οκτώ ως δέκα διαφορετικοί «τύποι» πρωτοβουλιών. Ως πρωτοβουλία ορίζουμε μια αλλαγή στις εφαρμοζόμενες πρακτικές της αγροτικής παραγωγής ή/και διακίνησης ή/και εμπορίας, που έχει αναλάβει ένας σημαντικός αριθμός γεωργών σε μια περιοχή, προκειμένου να αυξηθεί η οικονομική, κοινωνική ή/και περιβαλλοντική βιωσιμότητα της γεωργίας. Αυτές θα επιλεγούν τον Σεπτέμβριο του 2011.

- Ανάπτυξη σεναρίων για δύο περιοχές της κάθε μία από τις επτά χώρες μελέτης
- Έρευνα με επιμέρους εστίαση στους νέους γεωργούς και στους νεοεισερχόμενους στη γεωργία
- Ανάπτυξη εγχειριδίου με θέμα «Βιωσιμότητα της γεωργίας σε μια περιοχή»
- Ανάπτυξη προτάσεων πολιτικής σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο
- Δημοσίευση ενός επιστημονικού τόμου.

Εταίροι του προγράμματος:

Στο FarmPath ηγείται το James Hutton Institute, Σκωτία (συγχώνευση του Macaulay Land Use Research Institute με το Scottish Crop Research Institute) σε συνεργασία με το University of Natural Resources and Life Sciences της Βιέννης (BOKU), Αυστρία, Το University of National and World Economy της Σόφιας, Βουλγαρία, το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ελλάδα, το Institute for Rural Development (IFIS) της Φρανκφούρτης, Γερμανία, το Czech University of Life Sciences της Πράγας, Τσεχία, Πανεπιστήμιο του Plymouth, Ηνωμένο Βασίλειο Πανεπιστήμιο της Evora, Πορτογαλία, και το Institute for Life, Food and Horticultural Sciences and Landscaping της Ρεν, Γαλλία.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το FarmPath:

Επικοινωνήστε με τη Lee-Ann Sutherland (Συντονίστρια του FarmPath):

lee-ann.sutherland@hutton.ac.uk

Επικοινωνήστε με τον Πύργο Βλάχο: gvlahos@aia.gr

Επισκεφθείτε την ιστοσελίδα

FarmPath-site: www.farmpath.eu

References:

Commission of European Communities (2009) Adapting to climate change: Towards a European framework for action. Brussels.

Available at:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0147:FIN:EN:PDF>

Darnhofer I, Bellon S, Dedieu B, Milestad R (2010) Adaptiveness to enhance the sustainability of farming systems. A review. *Agronomy for Sustainable Development* 30(3): 545–555.

Darnhofer I, Loibl MC (2007)

Experiences from transdisciplinary workshops: Co-learning about the effects of global change on farming and rural areas. Paper presented at the XXII Congress of the European Society for Rural Sociology held 19–24 Aug 2007 in Wageningen, the Netherlands.

Kemp R, Martens P (2007) Sustainable development: How to manage something that is subjective and never can be achieved? *Sustainability: Science, Practice & Policy* 3: 5–14.

Loorbach D, Frantzeskaki N (2009)

A transition research perspective on governance for sustainability. Paper presented at the conference: “Sustainable development: A challenge for European research” held 28–29 May 2009 in Brussels.

Plummer R (2009) The adaptive co-management process: An initial synthesis of representative models and influential variables. *Ecology and Society* 14: 24 [online: <http://www.ecologyandsociety.org/vol14/iss2/art24>]

Scoones I, Leach M, Smith A, Stagl S, Stirling A, Thompson J (2007) Dynamic systems and the challenge of sustainability. STEPS Working Paper 1. Brighton: STEPS Centre.

Αριθμός Σύμβασης: 265394

FP7 Call: THEME [KBBE.2010.1.4–03]

Αξιολόγηση των διαδικασιών μετάβασης προς τη βιώσιμη γεωργία και των αναγκών σε κοινωνικές και τεχνολογικές καινοτομίες